

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΙΖ'

Σάββατο Ἀθήνα, 18 Ἀπριλίου 1920

ΑΡΙΘ. 680

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α. Π. ΤΙΓΚΟΠΟΥΛΟΣ: Βλάσης Γαβριηλίδης.
ΑΓΓΕΛΟΣ ΧΡΥΣΗΚΗΘΗΣ: Ὁ βόγγος σου. — Ἐπιτάφιο.
ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΚΙΠΗΣ: Σοφία.
ΜΙΧ. ΘΕΡΒΑΛΤΗΣ — Κ. ΚΑΡΦΟΛΙΟΣ: Ὁ Δὸν Κιχάτης (συνέχεια).
Ο "ΝΟΥΜΑΣ": Φαινόμενα καὶ πράγματα.

Γ. ΠΡΩΜΟΥΜΟΣ: Ἐπιστημονικὴ ἔκτασις Πολιτικῶν Μελετῶν.
Η. ΦΙΑΝΗΤΗΣ: Γενής.
Γ. Σ. ΔΟΥΡΑΣ: Thomson.
Σ. ΜΟΡΦΗΣ: Ἡ ἀγάπη μου.
Τ.: Μία προφητεία.
ΑΠΟ ΒΑΘΜΑΔΑ ΣΕ ΒΑΘΜΑΔΑ: Ἐνὴ φιλολογία. — Χωρὶς γραμματισμὸν.

ΒΛΑΣΗΣ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ

Ὅταν τὸν Αὐγουστο τοῦ 1878 ὁ Βλάσης Γαβριηλίδης, κνηρημένος ἀπὸ τὴν Τουρκικὴ Κυβέρνηση, ἔφυγε κρυφὰ ἀπὸ τὴν Πόλη καὶ ἤρθε δὴ στὴν Ἀθήνα καὶ ἔβγαλε μαζί με τὸν Κλεάνθη Τριαντάφυλλο, ὁμοτύχου του, φυγάδα καὶ αὐτὸν, τὴν κυριολεκτικὰ ριζοσπαστικὴ ἐφημερίδα «Ραμπαγᾶς», πὸν τὸ πρῶτο ἄρθρο της, τὸ προγραμματικὸ, «Διατὶ Ραμπυγᾶς», γραμμένο με ἀσυνήθιστη γιὰ τότε ὀρυμνία καὶ ἐλευθεροστομία ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Γαβριηλίδην, τοὺς ἔστειλε καὶ τοὺς δυὸ στὴ φυλακὴ, ὅταν λοιπὸν ὁ Γραβριηλίδης ἄρχισε νὰ δημοσιογραφεῖ ἐδῶ, ὄχι μόνον ὁ Ἑλληνικὸς τύπος καὶ ἡ Ἑλληνικὴ φιλολογία, ἀλλὰ γε κώστατα ἡ Ἑλληνικὴ ζωὴ εἶχε ἄλλην ὄψη, πολὺ ἀλλιώτικη ἀπὸ τὴ σημερινή. Ὅλα καὶ ὅλοι ἀκολουθήσανε τυφλὰ ἓνα δρόμον καθορισμένον, μὰ ρουτίνα, ὅλοι καὶ ὅλα κινιόντουσαν καὶ ζοῦσαν σ' ἓνα χῶρον στενόχωρον, μαντρωμένον καὶ ἀνάσαιναν δύσκολα καὶ ἀσφυκτιοῦσαν.

Ὁ κακοχωνεμένος καὶ παραμορφωμένος, μπορεῖ νὰ πεῖ κανεὶς, Βυρωνισμὸς, πὸν στὴν ποίησιν τὸν ἀντιπροσώπευε ὁ Παράσχος, εἶτα νε σκορπισμένος ὀλοῦθε. Μ' αὐτὸν ἐζοῦσαν τότε, μ' αὐτὸν πολιτευόντουσαν, μ' αὐτὸν ἀγαποῦσαν καὶ μ' αὐτὸν μαραινόντουσαν οἱ νέοι καὶ οἱ μεσόκοποι τῆς ἐποχῆς.

Καὶ τοὺς ἄρρεσε αὐτὴ ἡ τάχα ζωὴ ἡ χιλιόμονχλιασμένη, καὶ δὲ λαχταροῦσαν ἄλλη, γιὰτὶ ἄλλη δὲν ἔβγαλε, οὔτε τὸ φανταζόντουσαν κἄν πὸς ὑπάρχει ἄλλη.

Καὶ ἤρθε ὁ Γαβριηλίδης ὀρητικὸς, βίαιος, γεμάτος ζωὴ καὶ γιάτα, με δύναμη, με ὄνειρα καὶ με ἰδανικὰ ἐπὸς δημιουργοῦ, καὶ σήκωσε

τὸ κορτερό του τὸ πελέκι καὶ ἀρχίνησε νὰ χτυπάει δεξὰ ζερβά, νὰ ρίχνει μάντριες, νὰ σωριάζει καταγὶς τοίχους ἐτοιμόρροπους, νὰ ξεριζώνει πρόληψες, νὰ πατάει τενεκεδένιες ἀξίες, νὰ ἰσχύει εἰδῶλα καινούρια, καὶ νὰ φέρνει τὴν Ἑλληνικὴ σκέψη καὶ τὴν Ἑλληνικὴ ζωὴ ἀπὸ τὰ κατώγια τὰ ἀνήλιαγα στὸν ἀνοιχτὸν ἀέρα, στὸν ἥλιο, στὸ φῶς.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὸς μερικὲς φορὲς μαζί με τὰ σάπια, πᾶνον στὴν ὀρμὴ του, χτυποῦσε καὶ τὰ γερά, μὰ ὑπάρχανε καὶ ὑπάρχοννε τόσο λίγα γερά στὸν τόπον μας πὸν δύσκολο, δυσκολώτατο, νὰ κάνει κανεὶς τὴν ἐπιλογή.

Αὐτὸς εἶναι ὁ ρόλος του. Ρόλος, εἶπαμε, ἐνὸς δημιουργοῦ.

Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά αὐτὸς, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ὁ σύντροφός του Κλεάνθη Τριαντάφυλλος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀποσπᾶσθηκε ὕστερ' ἀπὸ δυὸ χρόνια, καὶ ἔβγαλε τὸ «Μὴ χάνεσαι» πὸν κατόπι ξετυλίχτηκε στὴν «-Ἀκρόπολη», αὐτοὶ οἱ δυὸ τους εἶναι οἱ πρωτεργάτες τῆς φιλολογικῆς καὶ κοινωνικῆς ἐπανάστασης πὸν σιγὰ σιγὰ καὶ ἀδύρῳβα μὰ σταθερὰ προχωρώντας ἔγινε στὸν τόπον μας.

Ὁ Κλεάνθη ἀπόμεινε με τὸ «Ραμπυγᾶ», ποιητῆς, δημοκράτης, ὀνειροκόλος καὶ λίγο πολὺ οὔτοπιστής. Ὁ Γαβριηλίδης ὀμως με τὸ «Μὴ χάνεσαι» καὶ ὕστερα με τὴν «Ἀκρόπολη» ἀπλώθηκε περισσότερο, ἔδωσε γενικότητα στὸν ἀγῶνα του.

Φιλοδόξησε νὰ γίνῃ ἀναμορφωτῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ τύπου, γὰν τοῦ δώσει εὐρωπαϊκότητα, ἀμερικανισμὸν—καὶ τὰ κατάφερε, Φιλοδό-

Ξησε να αναμορφώσει την 'Ελληνική κοινωνία, να την βγάλει από τον τουρκισμό που ακόμα τότε τη βάραινε κι από το φραγγολεβαντισμό που την ασκήμιζε, ποτίζοντάς την με νεωτεριστικές, φιλελεύθερες ιδέες και δέν από τυχε και σ' αυτό.

"Ό,τι νέο, το αγκάλιαζε, κι ό,τι αγκάλιαζε, βιαζότανε να το μεταγγίσει στο πλατύ αναγνωστικό του κοινό. "Όπου μυριζότανε κανένας νέο με καινούριες ιδέες, με άτομισμό, με κάποιο ταλέντο ή με κάποια εγγενική φιλοδοξία, τον έπαιρνε κοντά του, του δινε τα μέσα να εκδηλωθεί, να δουλέψει, να επιβληθεί, τον ανύψωνε, τον ρεκλαμάριζε, τον επέβαλλε. Μερικά απ' αυτά τα δημιουργήματά του γινήκανε αργότερα ραβδιά για την ψυχή του. Μά τί να λογαριάσει τέτια μικροπράγματα 'Εκείνος; Εκείνος γελούσε με το πλατύ του γέλιο, το όμηρικό και ξακολουθοῦσε καγχάζοντας την ίδια φάμπρικα, αδιόρθωτος, να στήνει είδωλα, ως εΐτανε τις περισσότερες φορές κι από τενεκέδες, που γλήγορα ή αργά θα σωροβολιάζόντουσαν άπάνω του—ποιός ξέρει μάλιστα αν τό σωροβόλιασμα των τενεκέδων δέν τον εΐχαριστοῦσε ιδιαίτερα!...

Διάβαζε, όλο διάβαζε. Το βιβλίο δέν του λειπε ποτέ από την τρέπη του κι από το προσκεφάλι του. Διάβαζε χίλιων ειδών βιβλία, μα πάντα νεωτεριστικά. Για κάθε είδος, για κάθε κλάδο φιλολογικό ή επιστημονικό.

Αυτό φαινότανε από τα ρηθρα του, από τις διάφορες καμπάνιες που κάθε τόσο όταν ή «'Ακρόπολη» μεσουρανούσε, ξεπέταγε στη μέση. Γιατί σ' όλ' αυτά, που πολλοί τους ξαφνιαζόνταν, φανερονώτανε ό σκλάβος του βιβλίου, ό άνθρωπος που επηρεαζότανε δυνατά από το τελευταίο βιβλίο που διάβαζε.

"Όταν πετάχτηκε σαν μπόμπα στη σχολαστικοπατημένη 'Ελληνική κοινωνία το «Ταξίδι» του Ψυχάρη, ό Γαβριηλίδης το ρεκλαμάρισε, το λανσάρισε, το αναγνώρισε, και το τύπωσε όλο στην «'Ακρόπολη» του, που σ' αυτήνε ύστερ' από αρκετά χρόνια, πρωτοτύπωσε και τη μεταφρασμένη Γραφή του κ. Πάλλη. "Αν αργότερα χτύπησε τον Ψυχάρη και μερικές φορές μίλησε και μ' ασέβεια γι' Αὐτόν, τί σημαίνει; Δέν τόκανε από μετάνιωμα ή από έλλειψη χαρακτήρα. "Όχι. Τόκανε γιατί ή ανήσυχη ψυχή του και το πνεῦμα του το έρευνητικό και το αντίδασσο, δέν τον αφήνανε να μένει πολὺν καιρό στον ίδιο τύπο, στην ίδια ιδέα, μα τον έσπρώχνανε να ζητάει πάντα τα καινούρια, την αλλαγή.

Δέν αρνιότανε έρευνούσε. Δέν πετούσε τα είδωλά του. Ζητούσε να στήσι άλλα πλάϊ τους, μεγαλύτερα και στερεότερα. "Ισως πολλές φορές να πεφτε όξω, να γελιότανε, μα όχι από πρόθεση, ούτε από έπίγνωση, ούτε από κακό ύπολογισμό. "Από ανθρώπινη ατέλεια μοναχά. Το σφάλλειν ανθρώπινον.

Φαίνεται όμως πως εΐτανε στο χαρακτήρα του, στην ιδιοσυγκρασία του κι αυτό. Δέν μπορούσε, στενοχωριότανε, να μένει πολὺν καιρό στο ίδιο μέρος, στις ίδιες ιδέες. Τάρεσανε τα ταξίδια. Τάρεσε να ταξιδεύει πάντα σε χώρες άγνωστές του, καθώς και να ταξιδεύει μέσα στις ιδέες και στις πεποιθήσεις του. "Αποδημικό πουλι, χελιδόνι—κι όχι σπουργίτης γηγενής.

"Έτσι δικαιολογείται και κείνο που πολὺν ωστατά παρατήρησε ό Φιλήντας, πως στη γλώσσα έκαμε μεγάλο κακό, αφού από τη μια μεριά κατάστρεψε την καθαρεύουσα κι από την άλλη μουντζούρωσε τη δημοτική με την παρδαλή, μιχτή, ακατάστατη γλώσσα που μεταχειριζότανε σ' άρθρα του.

"Έτσι δικαιολογούνται κι οι συχνές, συχνότητες, και πολλές φορές κι απότομες, πολιτικές του αλλαγές. "Από συμφέρο ποτέ. "Ότε ποτέ από αρριβισμό. Για να τσεπώσει ή να φτάσει κάπου. Εΐτανε ανώτερος άνθρωπος, ανώτερος κι από το χρήμα. "Όταν του τύχαινε, και του τυχε πολλές φορές στα χέρια, το πετούσε, το σκόρπιζε. Τόθελε για τους άλλους, για τους συντάχτες του, για την «'Ακρόπολη», ποτέ για τον εαυτό του.

"Ό εαυτός του εΐτανε όλιγαρκέστατος. "Ένα βιβλίο διαλεχτό κι ένα ταξιδάκι στην Εύρώπη. Τίποτε περισσότερο. Να θησαυρίσει ή να ξεμεταλλευτεί την περιόσταση; "Ό θεός να φυλάξει! Τότε θάρνιότανε το Γαβριηλίδη. Και το Γαβριηλίδη τον αγαπούσε πολύ, τον νοιαζότανε, τον έπροσεχε. "Ηθικός άνθρωπος. "Ηθικώτατος.

Τό ξερω πολὺ καλά και το ύπογράφω και με τα δυό μου τα χέρια, πως όταν οι ξένες προπαγάντες όργιάζαν εδώ και σκορπούσανε το χρυσάφι με το τσουβάλι, αυτός, αν και ύποστήριζε με όλη τη δύναμή του τη μια από τις δυό εμπόλεμες ομάδες και του προσφέρθηκε χρήμα και χρήμα, δέν είχε ναγοράσει χαρτί για την εφημερίδα του και μερικές φορές ούτε τάπαραιτήγια για το λιτό του δείπνο.

Στο γράψιμό του μοναδικός, ασύγκριτος. "Όρμητικός, χειμαρρώδης, ακατάσχετος. "Η

φράση του πότε αϊμάτωνε σάν κροῦτο και πότε ἀπαλοχάϊδευε σάν ἀνοιξιάντικο ἀγεράκι. Ανοικὸς και σαρκαστικὸς, κεραννὸς και τραγοῦδι, καταγίδα και ἀγρινή δροσιά. Πότε ἓνα ἀπ' αὐτὰ σὲ κάθε ἄρθρο του, και πότε ὄλα μαζί στοῦ ἴδιο ἄρθρο του, σὲ μιὰ φράση του μοναχά! Γιατ' εἶχε δικό του ὕφος, προσωπικὸ, και μιὰ ἀράδα του πολλὲς φορὲς, ριγμένη στις ἀπέραντες στήλες τῆς ἐφημερίδας του, ἀναγνωρίζοτανε, διαλαλοῦσε τὴν πατρότητά της.

"Ἔτσι ὁ Γαβριηλίδης πέρασε ἀπὸ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα, ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ δημοσιογραφία, ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ κοινωνία, σὰ μιὰ δυνατὴ προσωπικότητα. Γιατ' εἶτανε προσωπικότητα ὁ Γαβριηλίδης, ὅπως ὁ Κλεάνδης Τριανταφυλλὸς, ὅπως ὁ Σουρῆς, ὅπως ὁ Θέμις ὁ Ἄγγελος. Ἄνθρωποι πὸν φεύγοντας ἀπὸ τὴ ζωὴ ἀφίρουν κείνο πὸν λέγεται συμβατικὰ κενόγ.

"Ἡ θέση τους θὰ μένει πάντα ἀδειανή. Λέ θάρθουν ἄλλοι νὰ τὴν πιάσουν. Καλύτεροί τους, μπορεῖ νάρθουνε. Ἴδιοι μ' αὐτοὺς ὅμως, ποτέ. Γιατ' εἶχανε Ἐγὼ. Κι αὐτὸ εἶναι τὸ πᾶν. Νὰ μὴ μοιάζεις, νὰ μὴ θυμίζεις. Μέτριος ἴσως, μικρὸς σιμὰ στοὺς ἄλλους, πὸν ἤρθανε νωρίτερα ἀπὸ σένα ἢ πὸν θάρθουνε ἀργότερά σου, μὰ Ἐσὺ, μὲ τὸ Ἐγὼ σου, μὲ τὴν προσωπικότητά σου, μὲ τίς ἀτέλειες και μὲ τίς ἀδυναμίες σου.

Στὰ γράμματα, στὴν Τέχνη, στὴν κοινωνία, τὸ ἴδιο. Οἱ προσωπικότητες μόνο σώονται, μένουν. Οἱ ἄλλοι σβύνουν, περνοῦν. Οἱ μεγάλοι πλανήτες μόνο λογαριάζονται. Οἱ δορυφόροι τους, ὅσο κι ἄ λάμπουνε, μερικὲς φορὲς, περισσότερο ἀπ' αὐτοὺς, πάντα δορυφόροι μένουν.

Πατέρα τῆς σύχρονης ἑλληνικῆς δημοσιογραφίας τὸν ὀνομάσανε τὸ Γαβριηλίδη, κ' εἶταν ἀληθινὰ πατέρας της. Πατέρα ἀκόμα και τῆς σημερινῆς κοινωνίας μπορεῖ μὲ κάπιο περιορισμὸ νὰ τὸν πεῖ κανεὶς.

"Ὅσοι ἀπὸ σαράντα χρόνια κ' ἐδῶ παίζανε ἢ παίζον κάπιο ρόλο στὴ δημοσιογραφία, ἀκόμα και στὴν πολιτεία και στὴν κοινωνία, ἀπὸ τὰ χέρια του πέρασαν, παιδιά του εἶναι. Φυσικά, δὲν τοῦ μοιάσανε ὄλοι, μὰ οὔτε κ' εἶτανε δυνατὸ νὰν τοῦ μοιάσουνε. Ἄλλοι πήραν μερικὰ καλά του, κι ἄλλοι μερικὲς ἀδυναμίες του, ἀπαράλλαχτα ὅπως και τὰ φυσικὰ παιδιά, πὸν δὲ μοιάζον ὄλα μὲ τὸν πατέρα, και δὲν παίρνον ὄλα τίς ἴδιες ἀρετὲς και κακίες του.

"Ἐγὼ ἂν και δὲν ἐργάστηκα ποτέ σιμὰ του (κ' εἶμωνα ἀπὸ τίς λίγες, λυγοστὲς ἐξαιρέσεις) δὲν τὸ ἀρνοῦμαι πὸς ἢ «Ἀκρόπολη» μοῦ χρησίμεψε γιὰ πρῶτο σχολεῖό μου. Στὰ φοιτητικὰ μου χρόνια, αὐτὴ διάβαζα, αὐτὴ διαβάζανε κ' οἱ ἄλλοι οἱ συμφοιτητὲς μου. Ἔβτανε ὁ πρωῖνὸς πνευματικὸς καφὲς μας. Στὴν αἴθουσα μέσα, πρὶν μπεῖ ὁ καθηγητὴς γιὰ μάθημα, στὰ θρανία, μπροστὰ σὲ κάθε φοιτητὴ, εἶτανε στρωμένη ἢ «Ἀκρόπολη» και πολλὲς φορὲς κι ὅταν ἀκόμα ἔμπαινε ὁ καθηγητὴς κι ἀρχινοῦσε ἀπὸ τὴν ἔδρα του νὰ σοφολογεῖ ἢ νὰ ἀερολογεῖ, πολλοὶ μας προτιμοῦσαμε τὰρθρα τοῦ Γαβριηλίδη ἀπὸ τὸ μάθημά του.

Πρῶτο μου σχολεῖὸ λοιπὸν ἢ «Ἀκρόπολη» κ' ἔτσι σήμερα, μὲ τίς πρόχειρες αὐτὲς γραμμές μου, ἐρχομαι κ' ἐγὼ νὰ ρίξω ἓνα λουλούδι εὐγνωμοσύνης στὸν τάφο τοῦ πρῶτου Λασκάλου μου.

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΒΟΓΓΟΣ ΣΟΥ

Τόσον καιρὸ τὸν ἔκρυβες τὸ βόγγιο σου
Στὰ δυνατὰ σου μέσα στήθια
Γιατὶ κρυφὸ τὸν ἤθελες τὸν πόνο σου
Ἄπ' τ' ἄξεστα και τ' ἀκαρδα τὰ πλῆθια.

Κι ὅσες φορὲς στοῦ λάρυγγά σου ἀνέβαινε
Και θεωριμένος πάλεβε νὰ βγεῖ
Δαγκώνοντας τὰ χεῖλη σου τὸν ἔπιγιες,
ὦ δυνατέ, μὲς σὲ βαθειὰ σιγή.

Μὰ γτὲς στὰ μάτια μου διαβάζοντας
Βαθὺ και τὸ δικό μου πόνο
Νὰ βγεῖ τὸν ἄφησες τὸ βόγγιο σου
Και ν' ἀκουστεῖ γιὰ μένα μόνο.

Κ' εἶτανε τόσο δυνατός, πὸν τάραξ
τῆς σκοτεινῆς σου κάμαρας τοὺς τοίχους
Και στὴν καρδιά μου φτάνοντας ἐξέπνησε
Ἄπ' τίς χορδὲς της πονεμένους ἤχους.

Πάτρα, 1920

ΕΠΙΤΑΦΙΟ

[Σὲ ποιόν; σὲ τί; κ' ἐγὼ δὲν ἔξρω!]

Ἐπαψε τὸ πουλὶ νὰ κελαϊδαίει
Σταμάτησε τὸ ρυάκι τὰ νερά του
Τᾶνθια της ἢ τριανταφυλλιά μαδάει
Γιατὶ σὲ πῆρε ὁ χάρος στὰ φτερά του.

Γιάννινα 1918.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΙΜΟΣ